

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

XII. évfolyam 2. szám

Ingyenes

2009. április

Mindenütt hódít...

Az első világháború reklámja

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban február 26-án nyitotta meg Vigh Annamária, a kulturális tárca Közgyűjteményi Főosztálya vezetője, a „Mindenütt hódít... Reklám a nagy háborúban” című kiállítást. Elmondása szerint ez a tárlat „messze nem a reklámról és messze nem a háborúról szól.” Minden tárgy

mögött többszörös üzenet rejlik, megválogatásuk a rendezők felelőssége volt. Jól kihasználták az installációs lehetőségeket, a vitrinek tárgyai sokat elárulnak a mikro-történelemlről. A kiállított plakátok a kor hiteles dokumentumai, korukban óriási jelentőségük volt. Ma is egy különleges társadalmi korrajz tükröződik általuk. A „tabori mozi” pedig eredeti felvételekkel hozza testközelbe a háborús évek valóságát. Kiállításuk eredeti megközelítésnek tekinthető, eddig „nem foglalkoztak múzeumaink ezzel a témával.”

Megnyitójának vendégeit Kiss Imre, a múzeum igazgatója tájékoztatta arról, hogy a tárlat ötlete egy beszélgetés során, a Petőfi Irodalmi Múzeum Károlyi Éttermében merült fel – közel egy évi munkát teremtve a (Folytatása a 4. oldalon.)

Korabeli plakát
(Bortnyik Sándor, MKVM)

Angyalföldi underground

Graffiti. Miért és miért nem?

Az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjteményben január 19-étől „Az Angyalföldi underground – Graffiti. Miért és miért nem?” című kiállítás a XIII. kerület aluljáróiban, utcáin, házfalain 2008 őszén fellelhető falrajzok válogatott fotómásolataival illusztrálja azt a párbeszédet, ami során a subkultúra és a domináns kultúra csap össze. A tárlat falán „megszólal” a kerületi főépi-

tész, városvédők, graffiti kutató, galériavezető, képzőművész, művészettörténész, közterület-felügyelő, bolttulajdonos és maguk az alkotók, a graffitisek. A kiállítást Bojár Iván András, a Szerelem Budapestet Mozgalom elnöke nyitotta meg.

A gyűjtemény kiállítóterébe belépve a látogató egy aluljáró-installációba toppan – Mayer Antal lakberendező tervezte. A kiállított

Százéves a Széchenyi Gyógyfürdő

Két részletben épült fel

Képeslap a Széchenyi artézi fürdőről
(Zuglói Helytörténeti Műhely)

Építése 1909. május 7-én kezdődött és a fürdő-együttes 1913. június 16-án nyílt meg. Tervezője egy nagy építész dinasztia legjelesebb és egyben utolsó építész tagja, Czigler Győző (1850–1905), a Műegyetem ókori építéstan nyilvános és rendes tanára – már szépapja is

építész volt, igaz Svájcban. Czigler építészeti tanulmányait Bécsben, Teofil Hansen iskolájában végezte.

Nevéhez fűződik a Sugárúton a Saxlehner-palota, Lipótvárosban a Kereskedelmi Akadémia és az Erdészeti Egyesület Székháza (nap- (Folytatása a 7. oldalon.)

fényképeket szövegek egészítik ki, amelyek az alkotókkal készült interjúkból kiragadott részletek. A tárlat készítői a kultúrák közti párbeszédre (Folytatása a 6. oldalon.)

Ilyen tavasz egy volt

Kiállítás a tavaszi hadjáratról

Bodó Sándor főigazgató a kiállítás megnyitóján

A Budapesti Történeti Múzeum március 19-én a kormányzat képviselőinek részvételével nyitotta meg az „Ilyen tavasz csak egy volt életemben A dicsőséges tavaszi hadjárat 1849” című kiállítását. A múzeum főigazgatója, Bodó Sándor ismertette, hogy négy magángyűjtő anyaga, az Aradi Múzeum ereklyéi és a nagyszebeni ütközetet bemutató tarnowi körkép darabjai teszik emlékezetessé a tárlatot.

A kiállított fegyverek, tárgyak, dokumentumok, grafikák és festmények jó része nem található meg közgyűjteményekben, többnek a lé-

tezéséről még a szakemberek sem tudtak korábban. A 66 éves budapesti Dobák Géza 1974-ben egy Türr István levéllel kezdte meg '48-as gyűjteményét, melyet főként könyvek, kéziratok, aprónyomatványok alkotnak. A tárlaton egy Pest címerével ékesített fém rendőrpálcát is megtekinthettünk tárgyi anyagából. Az 1970-ben, Kiskunhalason született gyűjtő, Máday Norbert, a fegyverek mellett felszerelési tárgyak, kisnyomatványok, régi pénzek és műtárgyak gyűjtésével foglalkozik. A 46 éves Hermann Róbert történész,

a korszak ismert kutatója, 1849-es grafikáit, színes és hagyományos litográfiáit vonultatta fel. Az 1954-ben, Nagykátán született Kuczka Péter az 1970-es évek elejétől gyűjti 1848/49 nyomtatott anyagait – ma 3000 kötetes könyvészeti gyűjtemény tulajdonosa. Az Aradi Múzeum anyagaiból pl. Kiss Ernő honvéd tábornok csappantyús céllövő pisztolyait is láthatjuk a tárlaton.

A kiállítás gazdag tárgyi anyaga az eseményhez méltó vitrinekben, tárlókban mozgalmasan váltakozik a kort felidéző kisnyomatványokkal, grafikákkal, litográfiákkal, festményekkel. Kijárata előtt a szabadságharc kultusztárgyai, honvéd emléklapok, Kossuth litográfiák

Március 15-re emlékezve

A Klauzál Gábor Társaság szervezésében március 14-én a budatétényi Kaluzál-villában Karacs Zsigmond történész Klauzál Gábor és 1848. március 15. címmel tartott előadást, majd koszorút helyeztek el Klauzál Gábor emléktáblájánál, melyet 2006-ban a Klauzál Gábor Társaság közadakozásból állított.

és a nagyszebeni csatát felidéző, annak fél évszázados jubileumára készült lengyelországi, tarnowi körkép búcsúztatja a látogatókat.

g.t.

A nagyszebeni csatát felidéző tarnowi körkép(részlet)

Városok és polgárok Magyarországon

Bácskai Vera életműve két kötetben

Budapest Főváros Levéltára kiadásában jelent meg Bácskai Vera két kötetes tanulmánygyűjteménye. A professor emerita korábban különböző tanulmány- és konferencia kötetekben, elszórtan közzé tett esszéinek gyűjteménye a 15. századtól a 19. század első feléig tekint át a magyar gazdaság- és társadalomtörténet egyes jellemző területeit. Foglalkozik a városok kialakuláskutatásának módszertani

kérdéseivel is. Faktoranalízis segítségével vizsgálja a piac-központok várossá alakulásának lehetőségeit, törvényszerűségeit, vizsgálja a magyar városok típusait, Nyíregyháza példáján a mezővárosok történeti fejlődését. Összefoglalja az 1848 előtti városi társadalom kutatásának forrásait.

Külön fejezet foglalkozik a mezővárosok problematikájával, az árutermelés és árucserével mellett az uradalmi

központokkal és az önkormányzatiság kialakulásával. Tájegységenként vizsgálja a piacörzetek és központok kapcsolatának működését a 19. század első felében. A feudális keretek között nehezen gyökeret verő polgári piaccgazdaság jellemzőit fővárosi példák illusztrálják.

Képet kapunk Pest városának politikai arculatáról az 1848-as választások tükrében, a 18–19. század fordulójának házasságkötési szokásairól. Olvashatunk a pesti zsidóságról és a Pestbudai kézművesinasok karrier lehetőségeiről, a háztulajdonosok mobilitásáról, a

polgárok iskolázottságáról, a pénz- és áruhitel 18. századi helyzetéről, a hitelezők és adósok összetételéről.

A típusok mellett egyéni fejlődési utakra is látunk példát: egy vidékről származó iparoscsalád pesti beilleszkedésének történetét, és az egyéni felemelkedés útját választó self-made manek világából Havel Lipót építőmester boldogulásának útját kísérhetjük végig a családi iratokon keresztül. A tanulságos kötetet sok táblázat, széleskörű irodalomjegyzék, név- és helymutató egészíti ki.

Szöllősy

Fedák Sári emlékkiállítás Pestszentlőrincen

A sikeres primadonna önkéntes ápolónőként is dolgozott

A XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény, valamint a Nők a XVIII. kerületért Alapítvány kiállítása Fedák Sári, a primadonna Pestszentlőrincen címmel január 19-én nyílt meg a kerületi polgármesteri hivatal földszintjén lévő Városháza Galériában. A tárlatot Gajdó Tamás, az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet tudományos titkára nyitotta meg, elemezve a Fedák Sári „jelenséget”.

A megnyitó után megköszönthettük Fedák Sári híres süteményét, megtekinthettük a látványos kiállítási anyagot, melyben a nagyméretű fotók és a Fedák Sári történetét bemutató tablóanyag mellett ruhamodellek, korabeli tárgyak és dokumentumok, illetve egyik némafilmjének részlete is látható volt. A kiállításon bemutatásra kerültek a művésznő eredeti tárgyai: színpadi köpenye, négyhú-

A művésznő pályája csúcspontján (PIHGY)

ros gitárja, emlékalbumba, amfora alakú vázája, dohányzacskója. Pestszentlőrinci időszakához kapcsolódva kiállítottuk leveleit, egykori Gyöngyvirág utcai villájának dokumentumait, fotóját. Az újságcikk idézetek felelevenítik kerületi életének pillanatait. A kerületi múzeumi

anyagain kívül az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet, valamint a Nemzeti Színház is adott a témához kapcsolódó relikviákat. A kiállítást Fejtő Irisz, Berner Csaba és Heilau Zsuzsanna rendezte.

Fedák Sári – „Zsazsa” – a múlt század első évtizedei-

nek legfelkapottabb honi üdvöskéje volt. 1879-ben, Beregszászon (ma Berhove, Ukrajna) született, 1955-ben a Farkasréti temetőben kapott végső nyughelyet. Varázsa abban rejlett, hogy vérbeli operett színésznőként nagy tánctehetsége, magával ragadó temperamentuma és szuggesztív egyénisége feledtetni tudta gyenge énekhangját, miközben jelenlétével egyszerűen divatjamúlttá tette az addig elterjedt édeskés játékmódot.

Valódi kuriózumnak számíthat, hogy – a kiállításon bemutatott eredeti dokumentumok, jelmezek és tárgyi eszközök mellett – olyan egyéni vagy közösségi alkotók, művészek által készített munkák is megjelentek, amelyek Fedák Sári személyiségének tükrében képesek összekötni a múltat a jellel. Külön érdekesség, hogy a kiállítás mindehhez valamennyi művészeti ágat segítségül hívta, felszínre hozva a „Zsazsa-jelenség” legmélyebb titkait. Tárlatunk január végéig volt látogatható.

Berner Csaba

Életrajz-részletek

Az I. világháború kitörése után a sikeres primadonna önkéntes ápolónőként vállalt feladatot. 1917-ben fonódott össze élete Pestszentlőrincel, szülei számára elegáns kertes villát vásárolt a Gyöngyvirág utcában. 1922-ben összeházasodott Molnár Ferencsel, de a kizsárolt házasság 1926-ban felbomlott. A „primadonnaalkony” őt is elérte; 1924-ben ünnepelte 45. születésnapját. Amerikai vendégszereplése megbukott. Új bemutatói a budapesti színházakban is sikertelenek voltak. Fedák Sári 1929 szeptemberében kiköltözött Pestszentlőrincre, megözvegyült édesanyjához. Szereplési vágya azonban továbbra sem csökkent, egyedül állt ki a színpadra. Az ötszáz éves a magyar dal című előadását először a Pesti Vigadóban, majd a Király Színházban adta elő. Ezután országos körútra indult műsorával.

A '30-as, '40-es években színházi fellépései mellett a társadalmi életbe is bekap-

csolódott, hazafias és irredenta szervezetek nőestélyein és délutánjain vett részt, többek között Pestszentlőrincen is. 1935-ben édesanyja meghalt, a lőrinci temetőben helyezték örök nyugalomba. Fedák Sári a helyi lap hasábjain köszönte meg az itt élők együttérzését. 1938-ban viszont lebontatta a villát és a területet kisebb parcellákra osztva adta el.

1943-ban még lelkesen indult a frontra a Tábori Színházzal, 1944-ben viszont Bécsbe menekült, onnan Linzbe utazott tovább. 1945 decemberében szállították haza a magyar kormány hivatalos kiadati kérelmére. Népbíróági pere 1946-ban zajlott, az eljárás során felmentették.

Szabadulása után Nyáregyházán telepedett le, rokonainál. Az államosítás után költöznie kellett. Hűséges komornájával, Kerék Margittal lakott együtt. Búcsúztatásán a Farkasréti temető zsúfolásig megtelt.

Mindenütt hódít...

• folytatás az első oldalról

két múzeum munkatársainak. A Hadtörténeti Múzeum és Könyvtár igazgatóhelyettese, *Kedves Gyula* alezredes a kiállítás egyik újdön-

közös munkafolyamatban hozták létre, amit megtekinthetünk.

A május 31-ig látogatható időszaki tárlatról a kiállítótermet (is) adó múzeum honlapján egy rövid tájé-

A tárlatot Vigh Annamária nyitotta meg

ságának nevezte, hogy nem egy közös tárlatról van itt szó: a két intézmény munkatársai együtt dolgozva,

koztatást olvashatunk: „A Hadtörténeti Múzeummal közösen rendezett kiállítás háborús hétköznapokat idéz

a reklám tükrében. Igazi különlegességet nyújtának a kor kiváló grafikusainak (Bér Dezső, Bíró Mihály, Bortnyik Sándor, Földes Imre. stb.) színpompás plakátjai: árut kínálnak, kávéházba, mulatóba, moziba invitálnak, hadikiállításokat hirdetnek, jótékonyásra és hadikölcsönök jegyzésére buzdítanak. Ma abszurdnak tűnő újsághirdetésekkkel is találkozik a látogató, és

Egy plakát a sok közül

meggyőződhet arról, hogy a reklám a háborúban, a legtragikusabb események közepette is reklám maradt.”

G.T.

Az óriási kiállítási tér központi része a megnyitó előtt

Forráskiadvány Klauzál Gáborról

Iratok, beszédek, megemlékezések

Utóbbi kötet eredeti forrásanyagok közlésével ápolja Klauzál Gábor emlékét, anyagát a Klauzál Gábor Társaság tagjai gondozták. A levéltári, könyvtári és magángyűjtői forrásokból a dokumentumok többségét *Dobos Károly* gyűjtötte. Az eredeti kézírásos és nyomdai anyagok elektronikus formába írását az egyesület tagjai csapatmunkában végezték, a beírt dokumentumok korrek-túrázását szintén.

A közölt források 74 évet ölelnek fel, 1832-től 1906-ig készült szövegeket közölnek. A reformkori követi jelentések kéziratainál ragaszkodtunk az eredeti szövegek írásmódjához, azokat szöveg-hűen közöljük.

Klauzál Gábor követi munkájából hármat (1832, 1834, 1840) ismerhetünk meg.

A kötetben Klauzál szóno-ki képességeit öt beszédje tükrözi (A szólásszabadságról (1839), A magyar nyelv ügyében (1843), A zsidó-emancipációról (1844), A megyei választások szabá-

lyozásáról (1844), A felirati javaslatról (1861). Az utolsó témakörben a Klauzál Gábor életét, szerepét és jelentőségét méltató megemlékezéseket közlünk.

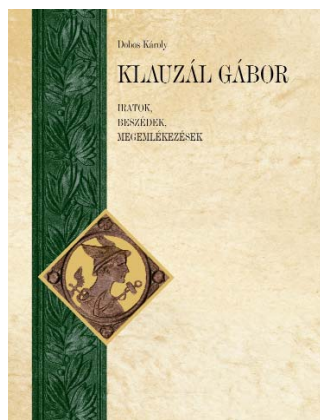
D.K.

Időszaki kiállítás Tabánban

Régészeti leletek a csatornából

A Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ időszaki kiállításon mutatta be a budai főgyűjtőcsatorna építése során végzett régészeti feltáráskor előkerült leletanyag egy részét. A hír azért is érdekes, mivel a Budapesti Történeti Múzeum a gyűjtőkörébe nem tartozó késő középkori, újkori leleteket a gyűjteménynek adományozta – jelentős mértékben emelve tárgyi anyagának színvonalát.

A tabániak a régészeti feltárást figyelemmel kísérték, erről készült fotóik is a tárlat részét képezik. Itt láthatók a kerület közműtervei, köztük az Ördögárok boltozatának terve, melyek a fővárosi önkormányzat jóvoltából tekinthetők meg. Az Ybl téri árokfeltárást Széchenyi Béla néhai palotájának pincéjét is érintette, ahol nyolcféle díszes kályhacsempét találtak.

Klauzál Gábor emléke előtt tisztelegve a Klauzál Gábor Társaság két saját kiadású könyvet adott ki, sorozatba állítva azokat. 2008-ban Szmollény Nándor 1903-ban megjelent: „Klauzál Gábor az első magyar kereskedelemügyi miniszter és közgazdasági reformküzdelmeink” című könyve hasonló kiadásával jelentkeztek (Lásd előző számunk 15. oldalán ismertetését – a szerk.), míg 2009-ben „Klauzál Gábor Iratok, beszédek, megemlékezések” címmel saját gyűjtéseiket rendezték egy kötetbe.

Pándy Árpád (1954)

2008-ban – születésének 100. és halálának 35. évfordulója tiszteletére – Pándy Árpádnak ítéltek – posztumusz – a Pestszentimréért Díjat. A Dr. Székely Endre Pestszentimre Történeti Társaság Intéző Bizottsága, mint az imrei kollekció kezelője, a helytörténeti tárukat most róla nevezte el, melyet ezentúl „Pándy Árpád Pestszentimre Gyűjtemény”-ként ismernek.

Pándy Árpádra emlékezve

Nevét a pestszentimrei gyűjtemény őrzi

Önkéntelenül felvetődik ezek ismeretében, hogy mivel érdemelhette ezt ki. Pándy Árpád életében meghatározó tevékenység volt a gyűjtés, megalapozta a Pestszentimre Gyűjteményt. Oktatói tevékenységét az irodalom, a történelem, a földrajz beható ismerete segítette, magas szintű művelését a szekrények mélyén, roskadó polcokon összehalmozott háttéranyag tette lehetővé. Kiemelten kezelte lakhelyéről, Pestszentimréről szóló dokumentumokat, képeslapokat, térképeket, újságcikkeket, fényképeket, stb. Szakdolgozatát is Pestszentimre gazdasági földrajzról írta 1932-ben.

1932–33-ban fejezte be bölcsész tanulmányait a Budapesti Pázmány Péter Tu-

dományegyetemen, Szekfű Gyula és Cholnoky Jenő professzorok védőszárnyai alatt. Édesanyja szorgalmazta a mind magasabb iskolákat, aki diplomás óvónőként vezette a Lónyay grófok fenntartásában működő kisdudóvót, illetve a mai Pestszentimre egyik óvodáját.

1936-tól a Sárospataki Református Tanítóképzőben taníthatta a leendő pedagógusoknak a magyar irodalom, a történelem, a földrajz szeretetét – majd Pécssett lett a katonai középiskola százados tanára.

1945-ben a hadifogság után a Pestszentlőrinci Állami Gimnáziumba kérte és kapta beosztását, de tanított a Pestszentimrei Polgári Iskolában is. 1952–53-ban –

a legvadabb Rákosi-időszakban – tudomására jutott, hogy igazgatóhelyettesé akarják kinevezni. Azonnal áthelyezését kérte a Pusztás technikumba, mivel a vezető poszt betöltéséhez akkoriban nem volt jó ajánlólevél életrajzában a csendőr apa és a „hortista” katonatiszti múlt.

Pestszentimre 1972-ben induló helytörténeti munkájába még bekapcsolódott. Nagyban segítette Imre első történeti kiállításának létrehozását. Budapest centenáriuma alkalmából összeállított „100 év 100 kép” című igen dekoratív és gazdag anyagáról a Magyar Televízió felvételt készített, s ebben a riportban tulajdonképpen átadta a helytörténet stafétabotját a következő generációnak. Néhány hét múlva több száz ember kísérte utolsó útjára.

TÁPÉ

Zugló egykor és ma

Zuglói Helytörténeti Műhely

Az egykori Kassák Klub tetőterében működő Zuglói Helytörténeti Műhelyben február 13-án *Buza Péter* köszöntötte a „Zugló egykor és ma” című képeslap kiállítás megnyitójára érkezőket.

A 17–18. században kis példányszámban már készültek kézzel rajzolt üdvözlőlapok, amelyek zárt borítékban kerültek feladásra. Az első képeslap megjelenéséről azonban megoszlanak a vélemények. A legtöbben August Schwarz oldenburgi kereskedőt tartják a képeslap feltalálójának, aki 1870-ben egy német levelezőlap bal felső sarkára egy ágyú mögött álló tüzér képét nyomtatta.

Kezdetben a képes levelezőlapok hátoldalát csak címzésre lehetett használni, a szöveg a lapok képes ol-

dalára került, s ez a hosszú-címzés 1904–1905-ig fenn is maradt, holott az 1885-ös Postaügyi Világkongresszus jóváhagyta, hogy hátlapjukat megosszák a címzés és a közlendő szöveg között.

Magyarországon az 1890-es évek elején kezdődött a képeslapok elterjedése. Kezdetben külföldi kiadók jelentettek meg magyar lapokat, majd 1896-ban a Magyar Posta 32 fametszetből és litográfiából álló milleniumi sorozatot adott ki, amely történelmünk eseményeit, Budapest és néhány vidéki város jellegzetességeit mutatta be.

Az 1910-es évektől terjedtek el a reklám képeslapok, amelyek kirakatokról, üzlethelyiségekről, üzletbelsőkről, árucikkekről, cégekről, vendéglőkről készültek,

Korabeli képeslap a Hősök teréről

s ennek a divatnak köszönhetően láthatunk ma is korabeli zuglói étterem- illetve üzletbelsőket.

Ma már a képeslapküldés kiment a divatból, ennek lehet függvénye a mai szegényes kínálat is. Gyűjtésük divatja azonban nem múlt el véglegesen. A képes leve-

lezőlapok fontos szerepet töltenek be a helytörténeti gyűjteményekben is, ezért fontos, hogy gyűjtsük, rendszerezzük és megőrizzük őket az utókor számára. A zuglói képeslapokat bemutató tárlatunk április 30-ig tekinthető meg

Vörös Emese

Angyalföldi underground

• folytatás az első oldalról

szédet akarják bemutatni, szót és felületet adva a festékszórós fiúknak és a városvédőknek egyaránt.

Végigjárva a helyenként szűk, néhol sötét „aluljárót”, a vendég egy lépcső előtt találja magát, ami a „felszínre” vezet. A lépcsőn felfelé kaptatva jön rá a látogató, hol is van most valójában: egy társadalmi vita színhe-

lén. Kik ezek a graffitisek? Mit akarnak, és miért rondítják el a várost? – fogalmazódnak meg a felszíni világ embereiben a kérdések nap, mint nap, az összefirkált városban járva-keelve. Most feltehetik kérdéseiket a legilletékesebbeknek.

A kiállítással rendező muzeológusként kísérletet tettem arra, hogy a különböző kulturális háttérrel vagy világnézettel rendelkező egyé-

nek, csoportok közötti nyílt és tisztelteljes eszmecsere alakuljon ki.

A kiállítás időtartama alatt a gyűjtemény külön helyiségében graffitiművészek képei és a témával kapcsolatos tárlatok követik egymást. Január 19-től a Szeretem Budapestet Mozgalom és Budapest Városarculati Tanácsnoki Irodája által kezdeményezett nagykörúti rendrakás XIII. kerületi képei láthatóak. Ezt követően a Bázis Galéria graffiti művészeinek alkotásai, Taker fotorealistikus képei és Kovács Budha Tamás művei kerülnek a falakra. A klasszikus vendégkönyvünk mellett a kiállítóterben falra erősített kartonokra is lehet bátran „tagelni”, „graffitiz-

Bojár Iván András nyitotta meg a tárlatot

ni” vagy csak hagyományos kalligráfiával kinyilatkoztatni a benyomásokat. Mindemellett interneten (www.underground13.blog.hu) is eljuttathatják hozzászólásaikat a témáról az érdeklődők. Tárlatunk május 10-ig tart nyitva.

Maczó Balázs

Kiállítási labirintusrész

Budapest Főváros Levéltára forráskiadvány sorozata tizedik köteteként vehetjük kézbe a Koltai Gábor és Rácz Attila szerkesztésében készült kétkötetes kiadványt, mely A Magyar Szocialista Munkáspárt budapesti ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei címmel jelent meg. Első kötetük az 1956. november 8. és 1957. március 26., második kötetük az 1957. április 1. és 1957. május 27. közti időszak jegyzőkönyveit tartalmazza. Időrendi sorrendben összesen 27 jegyzőkönyvet és előterjesztéseit – valamint Függelékében a kapcsolódó iratokat – találjuk itt meg: az MSZMP Budapesti Ideiglenes Pártbizottságától egyet, az MSZMP Budapesti Ideiglenes Intéző Bizottságától tizenhetet, az MSZMP budapesti kerületi ideiglenes intéző bizottságok elnöki érte-

Forráskiadvány az MSZMP tevékenységéről

A budapesti vezető testületek jegyzőkönyvei '56 után

kezleteiről kilencet. A bizottsági nevekben szereplő „ideiglenes” szóval a szerkesztők azt hangsúlyozzák, hogy az 1957. júniusi országos pártkonferenciáig az MSZMP-nek nem volt szervezeti szabályzata és a vezető szervei tagjait nem a párttagok, vagy küldötteik választották meg.

Már témakörét tekintve is hiánypótló ez a forráskiadvány. A jelenleg ismert jegyzőkönyvek mellett a tárgyalt előterjesztéseket is teljes egészében közli – azaz nem csak a címet, és nem is válogatva azok között, mint ahogy a rendszerváltás előtti forráskiadványoknál tapasztalni lehet. Korrekt forráskiadványhoz méltóan a

dokumentumokat tárgyalatosan közli, a szerkesztők előszava és bevezető tanulmánya azonban érzékelteti, hogy többéves munkájuk eredménye a most kézbe vehető kétkötetes, vaskos anyag (836 p.). Ezt rögvest alátámasztják az oldalak alján közölt lábjegyzetek, melyek szövegkritikai vagy máshová utaló és értelmező tartalmukkal jelentős mértékben segítik a korszak iránt érdeklődő kutatók munkáját.

Tovább növeli kiadványuk használhatóságát a második kötet végén olvasható névmutató, a szereplő személyek sokszor sehol más kiadványban nem olvasható életrajzi adatai, va-

lamint a határozatok jegyzéke. A kutatók munkáját könnyíti a lábjegyzetekben hivatkozott irodalom és felhasznált források összesítése. Forráskiadványuk jelentőségét jelzi, hogy Magyarország és Budapest történelmének 1956. november és 1957. májusa közötti időszaka az itt közölt források nélkül hitelesen nem kutatható.

GÁTI

Százéves a Széchenyi Gyógyfürdő

• folytatás az első oldalról

jainkban Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium). Ő tervezte a királyi serfőzők telepeit Kőbányán, Budapesten két vásárcsarnokot – a Hold utcait és a Hunyadi téri –, az Országos Kaszinó palotáját a Semmelweis utcában (ma Magyarok Háza), valamint több nagy pesti bérházat.

Élete végén két nagy megbízást kapott: Az egyik az új Műegyetem volt. Czizler életében megvalósult a Kémiai (CH max.) épület. A másik a Városligeti Artézi (ma Széchenyi) fürdő tervezése volt. Utóbbival tervpályázat kiírásának mellőzésével már közvetlenül Czizlert bízták meg – az előzmé-

nyekre tekintettel. A székesfőváros részére készítette el az artézi fúráshoz kapcsolódó városligeti gyógyfürdő, uszoda és szálló terveit.

Korai halála miatt a kivitelezésben már nem vehetett részt. Tanítványai és munkatársai, Dvorák Ede és Gerster Kálmán valósították meg mesterük terveit. A gyógyfürdőnek ezt a részét nevezzük Czizler-szárnynak.

A másik rész az uszodával 1927-ban készült el ifj. Francsek Imre tervei szerint. Mindkét épületrészen szobrok „hangulata” fejezi ki a fürdő-funkciót: najádok, vízi csikók, női és gyermek figurák teszik teljessé a homlokzat képét.

Az úgynevezett Czizler-szárny belső központi térének kupolával lezárt építészeti tere a különböző műfajok tárháza, valóságos múzeum, a művészetek szintézise, ahol a szobrászat, színes üvegablak és kerámia egyaránt az építész alkotó szándékának kiteljesedését szolgálta. Róna József Triton halász kentaur című kompozíciója a neobarrokk formába öntött szobrászat remeke. Róna hasonló ihletésű szobor-kompozícióit megtalálhatjuk a Magyar

A Hattyús szobor

Nemzeti Galéria kincsei között – továbbá az Andrássy úti Pallavicini-palota udvarán és a Fészek Klub árkádsorában.

A kupolacsarnok mozaik-díszítésében gyönyörködhetünk: Vajda Zsigmond festőművésznek a kupola belső (extrados) felületét borító mitológiai témájú képsorában. A színes üvegablakokat Róth Miksa műhelye készítette. A homlokzat és a tető-architektúra szerves részét képezik a neves szobrászok által s bronzbába öntött szobrok, amelyek mindegyike a fürdőkultúrát jelzi, többek között Telcs Ede, Margó Ede és Maróti Géza művei. A főbejáratot jelző, egyedi tervezésű kandeláber-pár is a kompozíció része.

A kupolatérhez csatlakozó folyosó oldalfalának burkolata színes, mázas Zsolnay-kerámia, váltakozva najád- (vízi nimfa) és faunfejek. Zsolnay-vázák díszítik a kisebb kupolateretek fülkét, a folyosók végén a fürdők előtereit. Meleg, barna és okker színekben pompáznak, amelyeket a Zsolnay-gyár művészei készítettek: Nikelszky Géza tervei szerint Apáti Abt Sándor mintázta remekbe. A díszítés szerves részei a természetes kagylók és csigák.

Talán nem véletlen, hogy a költségesen felépített és gazdagon díszített fürdőt, egykor a székesfőváros nem adta bérbe, mert csak a közvetlen fenntartás és üzemeltetés esetén volt rentábilis.

Vízy László

A Zsolnay-váza

Az Újpesti Helytörténeti Alapítvány 2005 októberében kiadott hasonló nevű CD-je – ismertetését lapunk 2005 októberi számában hoztuk – szolgált ennek az előzményeként. Az alapítvány most kiadott, Újpesti Digitális Archívuma 2008 című DVD-je közszerzőjét *Hir-mann László* írta, a város százéves múltjába *Szöllősy Marianne*

adott betekintést. A könnyen kezelhető DVD nyitólapján elhelyezett menüpontokon át szabadon kalandozhatunk Újpest múltjában és jelenében. Az egykori Újpest

Újpest Digitális Archívuma 2008

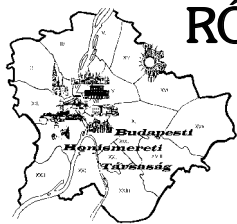
Újpesti Helytörténeti Alapítvány

bemutatását egy korabeli filmfelvétel, 116 fotó, 27 kinyomtatvány és 21 térkép szolgálja, a mai városrészt légi- és városfotók, videofelvételek mutatják be. Külön menüpontban találjuk a kiadóról, az Újpesti Helytörténeti Alapítványról és az Újpesti Helytörténeti Értesítőről szóló tájékoztatókat.

Az alapítvány korábbi, 2005. évi kiadványához

képest ez a DVD előrelépésnek mondható. Igaz, az Újpestet bemutató archív filmfelvételnél zavaró, hogy némafilmként lett felrakva, és az archív térképek felbontásuk miatt nem nagyíthatók. Szerencsére ezek a térképek az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben is megtekinthetők, ahol a DVD-k is megvásárolhatók.

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

Társaságunk elnöksége tagjait január 29-én, Budapest Főváros Levéltára tárgyalójában tartott ülésük megnyitásakor *Breinich Gábor*, az egyesület elnöke köszöntötte, majd az előző ülés óta eltelt időszak eseményeiről *Gábor Tibor* titkár számolt be: A Honisme-

teteni vetélkedője országos döntőjén résztvevő három fővárosi csapatunk második, negyedik, stb. helyezést ért el. A fővárosi levéltárban folytatódottak a Budapesti Históriaik előadóestjei, kiadtuk a Városunk idei első számát, folyamatosan működtettük a Budapesti Helytörténeti Portált.

A Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv V. kötetének

A Területi Bizottság tagjai az alakuló ülésen

Bihari József, Breinich Gábor, Karacs Zsigmond, Róbert Péter és Tóth József az elnökségi ülésen

reti Szövetség decemberi, a Magyar Nemzeti Múzeumban tartott Mátyás jubileumi középiskolás művelődéstör-

sajtóbemutatóját az elnökségi ülés napján rendeztük meg, Budapest Főváros Levéltára előadótermében.

Budapesti Históriaik

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriaik című előadóest-sorozatát minden hónap első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciatermében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3-5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Május 6. (szerda, 17 óra)

- *Budavár visszavétele (1849)*
- Előadó: *dr. Czaga Viktória* ny. főlevéltáros
- Műhely: *A Széchenyista Öregdiákok Baráti Társasága tevékenységéről*
- Előadó: *Gánóczy József* ügyvezető titkár

Június 3. (szerda, 17 óra)

- *A budai temetők*
- Előadó: *Szatucsek Tibor* helytörténész
- Műhely: *A Pasaréti Polgárok Köre tevékenységéről*
- Előadó: *Rátai Lászlóné* elnök

Január végén elkészültek a Városunk támogatása céljából április 18-án, az Újpesti Polgárcentrumban szerveződő jótékonysági est meghívói – azokat átvehette az est szervezője, Bóta Piroska.

Január 28-án az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjteményben megalakult Társaságunk Területi Bizottsága, a főváros 19 kerületét képviselőkből. A Területi Bizottság választott elnöke, *dr. Róbert Péter* tájékoztatójában ismertette, hogy a választást követően a bizottság tagjai beszámoltak a rendkívül sokrétű 2008. évi kerületi helytörténeti eseményekről és 2009. évi terveikről. Majd a Budapesti Históriaik előadóestjein tartandó kerületi vonzatú szakmai előadásokra, helytörténeti tevékenységet (is) végző civil szervezetek bemutatkozására tettek javaslatokat.

Ezt követően a Társaság 2008. évi közhasznúsági je-

lentésének tervezetét vitatták meg, amely az Ellenőrző és Számviteli Bizottság vizsgálata után lesz teljes, az éves mérleg és egyenleg jóváhagyásával. (Az ESZB március 12-én tartott vizsgálata megállapította, hogy Társaságunk Alapszabályának és közhasznú besorolásának megfelelően működött, az elszámolási, számviteli és iratkezelési feladatokat maradéktalanul ellátta.)

A Területi Bizottság javaslatainak figyelembe vételével a Honismereti Szövetség Honismereti Munkáért emlékméjére *Jelenics József* (XIII. kerületi helytörténész, a Múltunk Öröksége Alapítvány elnöke), emléklapjára *Bihari József* (a Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény vezetője), *M. Szücs Ilona* (a Budapesti Városvédő Egyesület Józsefvárosi Csoportja vezetője), *Tekesné Zsebők Kornélia* (XVIII. kerületi lakálpatrióta) felterjesztéséről döntött az elnökség.

Budapesti Honismereti Társaság

Székhely: 1043 Budapest,
Berda József u. 48.

(Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény)

Tel.: 370-0652, fax: 230-5475

E-mail: bpht@upcmail.hu • Weblap: www.bpht.hu

Reszelőgyár – Szoborcsoport – Román megszállás

A Budapesti História előadói a főváros levéltárában

Ritka témát, Topits Vencel csepeli reszelőgyárának történetét ismertette a Budapesti Honismereti Társaság február 4-i előadóján Maár Katalin muzeológus és „segédje”, Sallai Tibor. A 19. század második felében alapított családi vállalkozás három generációja készítette itt jórészt kézi megmunkálással a reszelőket, ráspolypokat, stb. 125 termékből évi 50 ezret gyártottak. Ezeket külföldre is szállították, éremmel jutalmazták. Itt készültek a cipők sarokvasai is. Az 1990 elején 22 fővel

alakult, ma száz körüli létszámú Albertfalvai Polgárok Köre tevékenységéről Sarkadi Nagy Emilia elnök adott tájékoztatást. Hagymányörzés, kulturális élet szervezése és érdekvédelem – ezen a három „pilléren” alapszik munkájuk. Felelevenítették az őszi Szent Mihály napi búcsút, a tavaszi Albertfalvi Napokat. Több kiadványuk jelent meg, részben németül.

Március 4-én Kriston Vízi József múzeumigazgató ismertette a lipótvárosi néhai Kossuth-szoborcsoport és al-

Maár Katalin és Sallai Tibor az előadóján

kotója, Horvay János történetét. Utóbbi 1928-ig 21 Kossuth-szobrot alkotott. A '48-as kormány vezetőit is ábrázoló Kossuth téri szomorú szoborcsoportját 1952-ben „osztályharcosra”, Kisfaludi Strobl Zsigmond ma is ott álló Kossuth-szobrára cserélték. Az eredeti Kossuth-szoborcsoport Dombóvár városi parkjában élte túl a kommunista diktatúra évtizedeit. A Műhely keretén belül a Budapesti Városvédő Egyesület Kőbányai Csoportjának munkájáról Pesti László, a csoport vezetője adott tájékoztatást. A csoport elődje a 60-as években jött létre, a Hazafias Népfront támogatásával. Létrehozták a híres kőbányai téglagyűjteményt, több kiadványt készítettek, várostörténeti sétákat szerveztek. Jó kapcsolatuk

van a kerületi iskolákkal, a helytörténeti gyűjteménnyel, foglalkoznak a helyi természeti értékek megóvásával.

Budapest román megszállásának 90. évfordulójáról április elsején Róbert Péter történész emlékezett meg. A történeti előzmények ismeretése után a főváros gyárainak kifosztása, berendezéseiknek, alapanyagaiknak rekvirálása, a Magyar Nemzeti Múzeum anyagának Bandholtz tábornok általi megmentése egyaránt szóba került. A román hadsereg távozásának felügyeletével megbízott szövetséges tábornokok egyikeként a múzeum ajtóinak lepecsételésével akadályozta meg, hogy a felvonult román teherautókat megrakják a múzeum „erdélyi” anyagával. A Nyék-Kurucles Egyesület által gondozott terület Barát Erzsébet vezetőségi tag ismertette, majd beszámolt az egyesület sokrétű, természeti és történeti értékeket védő tevékenységéről. Műemléki séták, előadások, emléktábla állítások, tisztántartási akciók, szükség esetén lakossági tiltakozó akciók jelzik munkájuk „mértékletesen”, melyet több kiállításal is értékeltek.

Toth József

Miért nézzem meg a

www.bpht.hu-t?

Mert a Budapesti Helytörténeti Portálon találok meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- a kapcsolódó oldalak menüpontjában a legrovidebb utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát és repertóriumait;
- a legfrissebb fővárosi helytörténeti bibliográfiát.

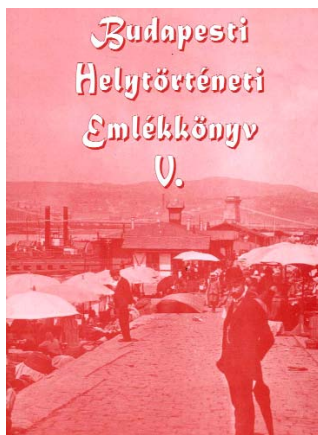
Csak ezekért!

Támogassa adójának 1%-ából a Budapesti Honismereti Társaságot!

A Budapesti Honismereti Társaság kéri tagjait és támogatóit, hogy minél többen ajánlják fel egyesületünk számára adójuk 1%-át. A támogatást a „Városunk – Budapesti Honismereti Híradó” 2009. évi számainak kiadására és terjesztésére használjuk majd fel. Egyben ezúton is köszönjük támogatóinknak múlt évi adóhozjárulásait!

Budapesti Honismereti Társaság, 1043 Budapest, Berda József utca 48.

Adószámunk: 19673903-1-41

Fél évtizedes „jubileum”

Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv V.

és a különféle civil szervezetek bemutatását foglalja magában.

Évről évre öröndetes változáson, fejlődésen megy keresztül a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv, miközben véglegesen kialakul formai és tartalmi összetevőit megtartja. Az előbbi a kötetek tipográfiai elrendezését, az esztétikus külsőt, az illusztráció-szöveg arány harmonikusságát, a nagy szerkezeti egységek – előadások, társasági ismertető, adattár, bibliográfia – állandóságát, az utóbbi a változatos helytörténeti témákat

Mindez megfigyelhető az immár sorozattá vált kezdeményezés ötödik kötetében is. Klösz Györgynek a borítón látható archív fotója, a historizáló motívumokat tartalmazó szennylapok, a címoldal Victorinus-corvina részlete részben orientálják, részben irányítják az olvasó érdeklődését. Ennek a felkeltett várakozásnak teljesen megfelelnek az adattári részek naprakész és pontos ismereteikkel, részletes bibliográfiai tételeikkel, de még inkább a szakmailag egyre elmélyültebb, nem egy esetben tanulmánnyá kibővített, jegyzetekkel alátámasztott egykori előadások. Nyilván elsősorban a budapesti lakópatrióták számára nyúj-

tanak érdekes eseményeket, körülményeket Rostás Péter, Csontó Sándor, Gábrriel Tibor, Kadlecovits Géza és B. Varga Judit írásai. De vajon hányan tudják azt, hogy Schöpflin Aladár, a Nyugat egykor híres kritikusa, 1907-től a Fővárosi Múzeum alkalmazásában állt; hogy a később oly sikeres Nagy Endre, kabarék utolérhetetlen és stílussteremtő társalgója Budapestre érkezésekor még dadogott; hogy a Budai Vigadóban működő Budai Polgári Kör adóságának rendezése ügyében a főváros 1941-ben Donáth György – az 1947-ben koncepciós perben kivégzett országgyűlési képviselő – közreműködését kérte; hogy a fővárosi vásárcsarnokok rendszere, miközben a lakosság ellátását nagymér-

tékben javította, ugyanakkor nem kevés napi- és heti piac működését tette feleslegessé, ami az ebben érintettek ellenállását váltotta ki. A napjainkban épülő bevásárlóközpontok előnyei, kellemes és kellemetlen következményei nem új jelenségek tehát...

Hasonlóan érdekes írások olvashatók gróf Batthyány Lajos és Pest-Buda „kapcsolatáról”, Aquincum és a Wekerle-telep civil szerveződéseiről, Budapest régi magassági jeleiről, de mindez csak kiragadott példa. Reméljük, hogy a nehezedő gazdasági körülmények ellenére a Budapesti Helytörténeti Társaság rendszeres összejöveteleit, a jelenlévőkre mindig nagy hatást gyakoroló előadásait nem kell majd szüneteltetni, s az utóbbiak szerkesztett változatainak megjelenései is folyamatosak maradnak.

Buda Attila

Gyufásdobozok anno

Csepeli magángyűjtő kiállítása

Csepel helytörténeti gyűjteménye a Királyerdei Művelődési Ház aulájában február 25-én nyitotta meg a Gyufásdobozok anno című időszakos kiállítását. A tárlat anyagai Török Zoltán csepeli lakos magángyűjteményéből származnak.

A csepeli témájú gyufacímkek a Csepel Vas- és Fémművekben előállított termékeket ábrázolják: Pannónia 50-es és 56-os varrógépeket, Panni R 50-es és Csepel Pannónia motorokat, Mátra, Luxus, Robusta és Superla kerékpárokat. 1960-ban adták ki ezeket, különböző színekben. A Csepel autókat – áru-, bor-, bútor-, cementszállító, tartálykocsi, tehergépkocsi-, bemutató címkek szintén 1960-ban készültek.

Az alufóliából készült kék, piros színű I. számú gyárkaput és gyári emblémát ábrázoló címkeket 1967-ben, a Weiss Manfréd gyár 75 éves évfordulójára adták ki. Ebben az évben készült egy másik sorozat is az akkori címerrel, transzformátor gyárral, Pannónia motorokkal, kerékpárokkal, gépekkel. A gyufásdobozok ára alig változott, sokáig 40 fillér maradt.

A címkek utólag lettek ráragasztva a fakarton dobozokra – külön nyomdákban készültek és sok múlott a grafikusokon, hogy milyen képet készítettek. Ezek egyfajta reklámfelületek voltak, amelyeken a megbízó cég termékeinek kellett érvényesülnie. A második világháború után a politika propagandaeszközevé vált címkek szocreál stílusban készültek. Napjainkban Magyarország egyetlen megmaradt gyufagyára a német tulajdonban lévő szegedi gyufa-

gyár, az Europe Match GmbH. A csepeli tárlat május 31-ig tekinthető meg.

M. K.

Órásk műhelye Csepelen

A Csepeli Helytörténeti Gyűjteményben március 25-én 17 órakor nyitották meg a Csepeli mesterek sorozat keretében Id. és Ifj. Kopár Ferenc órásmesterek műhelye című tárlatot, az állandó kiállítás részeként. A tárlat megnyitáson megjelenteket Maár Katalin, a gyűjtemény vezetője köszöntötte, a kiállítást Bolla Dezső, a Csepeli Helytörténeti és Városszépítő Egyesület elnöke nyitotta meg.

Felolvasó ülés a Nemzeti Múzeumban

Közép-magyarországi összefogás eredménye

Regionális szintű programot eredményezett Pest megye és Budapest honismereti egyesületének együttműködése. A Magyar Nemzeti Múzeum Pollach-termében március 28-án a Pest megyei Érdy János Honismereti Egyesület és a

Napja alkalmából Bél Mátyás tevékenységét ismertette. Kissné Tóth Gabriella a Nagykörösi sirató – népi emlékezet a tatárjárásról című előadása követte ezt. Lantos Antal betegsége miatt Szémann Richárd olvasta fel a Cinkota története

lékekről, Karacs Zsigmond Rákos szent mezején (Kölcsény) címmel tartott előadást. A bagi népi imádságok néprajzi értékeire Nagy Jenőné Tóth Magdolna hívta fel a figyelmet.

A délutáni előadások levezető elnöke Gábrriel Tibor történész, a Budapesti Honismereti Társaság titkára volt. Az előadások sorát Pándy Tamás nyitotta meg, Krepuska Gézá, a magyar fülgyógyászat megteremtőjét bemutatva. Dabóczi Ákos a kismarosi sváb temetőkről, Bolla Dezső Csepel '56-os eseményeiről, Kemény Attila a tóki szőlőhegyi társasági életéről adott ismertetést. Az 1945-47 közötti szovjet megszállás „emlékeit” Davaj-davaj címmel Tóth József, Budapest román megszállásának és rekvirálásainak történetét Róbert Péter elevenítette fel. Láng József a Gödi Almanachról, végezetül Szőlősy Marianne Újpest és a Károlyiak kapcsolatáról számolt be. Az előadások színes palettája jól tükrözi azt a sokrétű munkát, melyet helytörténészek és a szakma képviselői végeznek a régió lokálpatriotizmusát ápolva.

Halminé dr. Bartó Anna köszönti az ülés résztvevőit – balra Csorba Csaba levezető elnök

Budapesti Honismereti Társaság szervezésében a Közép-magyarországi régió történelmi múltja ápolása iránt elkötelezett lokálpatriótái legújabb kutatási eredményeiket ismertetve tartottak felolvasó ülést. A kezdeményezés Halminé dr. Bartó Anna, a Pest megyei szervezet titkárának érdeme, aki az ülés kezdetén üdvözölte a megjelenteket.

A délelőtt 10 órakor kezdődő referátumok majd mindegyike kihasználta a számítógépes lehetőségeket, vetített képekkel támogatva az elhangzottak bemutatását. Felváltva sorakoztak eléünk Pest megyei és fővárosi előadók és témakörök – délelőtt a levezető elnöki tisztséget Csorba Csaba történész, a Honismereti Szövetség alelnöke színes megjegyzéseivel kiválóan látta el. Nevéhez fűződik az első előadás is: a Honismeret

Mohács után című ismertetést. Volentics Gyula Mária Terézia szödi látogatásának népi emlékezetéről és a plébánia építésének történetéről számolt be. A hazai reductok, vigadók 19. és 20. század eleji történetét Gábrriel Tibor ismertette. Bella Benjamin dunakanyari em-

A múlt és a számok

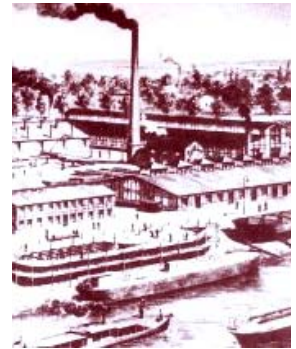
Pest-Buda és környéke a 18–20. században

Budapest Főváros Levéltára gyűjteményes sorozata (Várostörténelmi Tanulmányok) legújabb kötetében a hazai történelmi demográfia ismert kutatója, Faragó Tamás 1975–1998 közötti tanulmányaival találkozhatunk. Három kutatássorozat szétszórtan megjelent, ma már nehezen hozzáférhető eredményei sorakoznak a kötet lapjain.

Szerzője történész végzettsége mellett főként a statisztika és a szociológia módszertanára támaszkodva, elsősorban kvantitatív adatok elemzésén keresztül tárja eléünk Buda, Pest, majd Budapest és környéke népességfejlődését, különféle statisztikák felhasználásával a ház, lakás, családi és háztartási viszonyainak alakulását. Buda 18–19.

Angyalföldi helytörténet

A XIII. kerületi Helytörténelmi Klub szervezésében február 10-én Róbert Péter történész „Az egykori Tüköry sörfőz-

A néhai óbudai hajógyár a Dunáról nézve

déről” címmel tartott előadást az Angyalföldi Helytörténelmi Gyűjteményben. Programjaik következő elemeként ugyanitt, április 14-én Reichardt Ferenc 150 éves a hajógyártás Angyalföldön címmel ismertette a néhai hajóépítők történetét. Május 21-én délután 4 órakor a Margitszigeti Nagyszállót vezetéssel tekintik meg, június 9-én délután 4 órakor szintén vezetéssel a Frangepán utcai református templomba látogatnak. A klub rendezvényein a belépés ingyenes, a szervezők mindenkit szeretettel várnak.

századfordulói változásainak kiemelt szerepet szentel, a Családi élet, társadalom a 18–20. században elnevezésű fejezetben, mely a kötet 1/3-át teszi ki.

A kötet harmadik részében a budakörnyéki, pilisi kézművesipar szerkezetével, munkaszervezetével, a falusi kézművesek családjával, háztartásaival foglalkozik, a török uralomtól a 19. század elejéig.

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó,
tel.: 201-7093, cím: 1013 Bp.,
Döbrentei u. 9., nyitva: Sze, P, Szo:
14–18, V: 11–18 óra

Óbudai Múzeum és Könyvtár

Vezető: Népešy Noémi,
tel./fax: 250-1020
cím: 1033 Bp., Fő tér 1.,
nyitva: K–V: 10–17 óra

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne, tel.: 370-0652, cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48., nyitva: K–P: 10–17, Szo: 10–14 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420, cím: 1092 Bp.,
Ráday u. 18., bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P: 12–18,
Szo: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Bihari József,
tel.: 261-5569, cím: 1102 Bp.,
Halom u. 37/b., nyitva: H, K, Sz, P:
10–14, Cs: 14–18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum

Vezető: Belezna Andor,
tel.: 208-6635, cím: 1116 Bp., Pentele
u. 8., nyitva: K és Cs: 16–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Dr. György Lajosné,
tel.: 365-6126, cím: 1117 Bp., Erőmű
u. 4., nyitva: Sze: 15–18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria

Mb. vezető: Balázs Attila,
tel.: 457-0501, cím: 1126 Bp.,
Beethoven u. 1/b., nyitva: K, Cs, P:
10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szabó Ivett, tel.: 349-1501,
cím: 1132 Bp., Váci út 50., nyitva:
K–Cs: 11–17, P: 9–16 óra.

Zuglói Helytörténeti Műhely

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Erden-Vörös Emese,
tel.: 251-1910, cím: 1145 Bp., Uzsoki
u. 57., Tetőtér, nyitva: H: 14–17, Cs:
10–13 óra.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: Mojzes Ildikó, tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhegyi út 81.,
nyitva: K, Cs, Szo: 10–14,
Sze: 14–18 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc, tel.: 256-6062,
258-4693, fax: 256-9526, cím: 1174
Bp., Báthory u. 31., nyitva: K–V:
14–18 óra.

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Frank Gabriella,
tel.: 295-0877, cím: 1181 Bp.,
Kondor Béla sétány 10.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Fő u. 38., nyitva: K–P:
14–18, Szo: 10–14 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvary Ildikó, tel.: 283-1779, cím: 1203 Bp., Baross u. 53., nyitva: K–Szo.: 11–17 óra.

Csepeli Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteménye

Vezető: Maár Katalin,
tel.: 06-70-383-4287, 06-70-383-4288,
cím: 1213 Budapest,
Szent István út 230.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: Garbóci László,
cím: 1222 Bp., Veréb u. 4.,
(Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt,
Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasvári Ilona,
tel.: 287-3057,
mobil: 06-20-226-4043
cím: 1238 Bp., Szitás u. 105., nyitva:
Sze, P: 14–18 óra, K, Cs: 10–14 óra.

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XXIX.

Albrecht Gyula (1940-): A régi Rákoshegy / [kiad. a Rákoshegyért Alapítvány]. – Budapest : Rákoshegyért Alapítvány, 2008. – 2. köt. – 248 p. : ill. ; 21 cm

Az Egyetemi Könyvtár története és gyűjteményei / Szőgi László szerk. ; [írták Bakos József et al.]. – Budapest : ELTE Eötvös K., 2008. – 312 p. : ill. ; 24 cm

Bános Tibor (1933-): A pesti kabaré 100 éve, 1907-2007. – [Budapest] : Vince K., cop. 2008. – 223 p. : ill., részben színes ; 25 cm

Budapest templomai : Pesterzsébet, XX. kerület / [szerzők: Árki Sándorné Kápolnási Magdolna et al.] ; [a fotókat kész. Keszegh István ...]. – [Budapest] : Budapesti Vá-

rosvédő Egyes., 2008. – 56 p. : ill. ; 21 cm. – (Templomtörténeti sorozat / Budapesti Városvédő Egyesület. Templomtörténeti Csoport ; 6.)

Frankl Aliona : Kávézók és kávéházak / [... a bev. írta Gera Mihály]. – [Budapest] : Városháza, [2008]. – [4], 40, [4] p. : ill. ; 15 cm

Gerő András : Térerő : a Kossuth tér története. – Budapest : ÚMK, 2008. – 247 p. : ill. ; 24x24 cm. – (Habsburg történeti monográfiák, 1789-7017 ; 3.)

Gyáni Gábor (1950-): Budapest – túl jön és roszon : a nagyvárosi múlt mint tapasztalat. – Budapest : Napvilág, 2008. – 203 p. : ill. ; 18 cm

In memoriam 1944-45 : háborús hétköznapok –

visszaemlékezések : Rákosszentmihály, Mátyásföld, Cinkota és Saslalom a II. világháború végén / ... szerk., ... átdolg. Benedek Ágnes ; ... írói: Balázsné Papp Katalin [et al.]. – Budapest : XVI. Kerületi Önkormányzat, [2008]. – 96 p. : ill. ; 24 cm. – (Kertvárosi helytörténeti füzetek ; 8.)

Kapolka Gábor: Séták a 6-os villamos vonalán : Budapest = Walks along the Great Boulevard / [fényképezte ... Kapolka Gábor] ; [írta és szerk. ... Csordás Lajos] ; [előszó ... Bächer Iván]. – Budapest : Vince K., 2008. – 231 p. : ill., színes ; 13x13 cm

Közlekedik a főváros / írta és szerk. Legát Tibor. – Budapest : Jászöveg Mű-

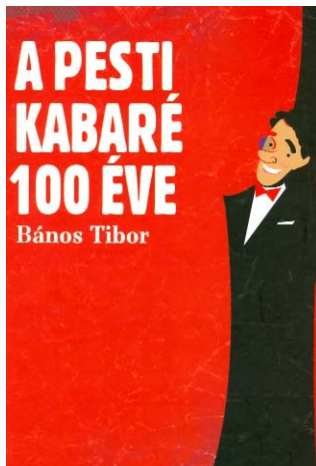
hely, cop. 2008. – 272 p. : ill. ; 21x21 cm

Lantos Antal (1929-): Saslalom története a kezdetektől 1950-ig. – Budapest : Corvin Művelődési Ház, 2008. – 254 p. : ill., részben színes ; 24 cm. – (Kertvárosi helytörténeti füzetek ; 13.)

Pesterzsébet anno / [szerk. és a ... fotókat kész.: Benyovszky TóthAnita]. – [Budapest] : Pesterzsébeti Múzeum, 2008. – 128 p. : ill. ; 20x28 cm. – (A Pesterzsébeti Múzeum könyvei ; 5.)

Varga Ferenc : A XVI. kerületi sport története. – 1., Rákosszentmihály és Árpádföld. – Budapest : XVI. kerületi Önkormányzat, 2008. – 92 p. : ill. ; 24 cm – (Kertvárosi helytörténeti füzetek ; 11.)

Gali Ágnes

Könyvek sorával vezette be olvasóit a magyar színház 20. századi történetébe Bános Tibor dramaturg, író, színházi ember. Legújabb kötete – A pesti kabaré 100 éve (1907–2007) – a Vince Kiadó gondozásában csatlakozik ezekhez, követve a műfaj sorsát történelmünk ezekben a századokban.

Megmutatja a millenniumi Budapestet, ahol már volt telefon, sőt telefonhírmon-

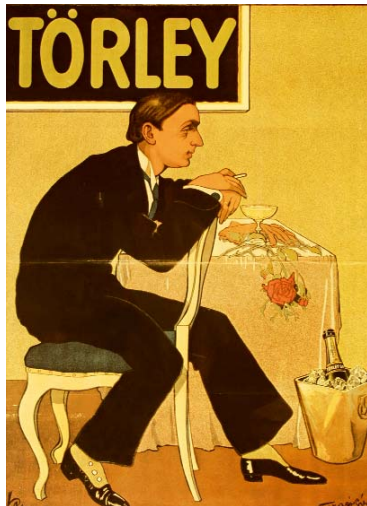
dó, földalatti és – igaz, hogy még csak kávéházban – már filmet is vetítettek. Természetesen a párizsi kabaré megjelenése sem váratott magára, sajátos pesti változata, melynek előzményeit a Bach-korszaktól kikutatta a szerző, hamar meghódítja a magyarosodó főváros közönségét. Szép Ernő megbukik, de Nagy Endre tüneményes pályafutást kezd. Heltai Jenő, Molnár Ferenc és mások a kabaréban kezdik, de Kosztolányi Dezső szerint „kabaréban mindig van egy mellékajtó, mely az irodalomtörténetbe „vezet”, és a könyvben sok példát találunk erre. A pesti kabaré politizál, kigúnyol politikusokat, különösen Tiszával foglalkoznak sokat.

A pesti kabaré 100 éve

1914-ig tart a kabaré aranykora, a háború már nem vicces, de azért kifigurázzák a „hadigazdagokat”, akik nyereszkedtek a véron-

padon és háttérben. Új arcok tűnnek fel: vidékről feljön Kabos László és az akkor még szőke bonviván Kazal, sok a sanzon, Kellér Dezső nagy sikerrel konferál. Az új diktatúra sem kedveli a műfajt, bár a rádióban szombatoként megjelenik a Pol-ka, a politikai kabaré, de sorra bezárják a pesti kabarékat, az újonnan alakult FÖNI (Fővárosi Népszórakoztató Intézmények) irányítja a circusszal együtt a megmaradtakat.

Az enyhüléssel ezek új lendületet kapnak, az 1956-os forradalom „történelmi viharaszünete” után a Vidám Színpad válogatott kabaré-műsorral nyit, megtelik a Kamara Varieté is. Pesszimista címet visel az utolsó előtti fejezet (Az eltékozolt örökség) a pesti kabaré agóniájaként minősíti az 1967–2000 közötti éveket, de a bemutatott sok tehetséges művész

A kabaréban (plakát)

táson. 1920-ban az új kurzus nem kedveli, magyartalannak tartja a műfajt, de a konszolidációval Bethlen miniszterelnök is elmegy Békeffi műsorát megnézni a Terézvárosi Színpadon. Pedig a szereplők gázsija alacsony, csak a direktorok gazdagodnak. Nem drágák a jegyek sem, sőt a 20-as évekből ismerjük a Népkabaré tervét, ahol nem lett volna belépődíj, sőt szünetekben minden néző ingyen kapna sört és sós kiflit. Jellemző erre a sokszínűségre Nagy Endre 1932-es visszaemlékezése, amelyben „kabaréjárványnak” nevezi az elmúlt negyedszázadot.

Az erősödő német befolyás és a háború visszaszorítja a kabarékat, a szabadszájú Békeffit le is tartóztatják, az ostrom a színházak épületeit is megrongálja. Mégis már 1945 márciusában/áprilisában sorra nyitnak a kabarékat, köztük újdonságok, mint Básti Lajos rövidéletű „irodalmi varietéje”. Közben folynak a koalíciós csatározások szín-

Plakát – BTM Kiscelli Múzeum (Fotó: Szalatnyay Judit)

inkább a záró oldalak utolsó szavaira ad alapot: „Legyünk optimisták”.

Sok közölt jelenet, szemelvény, kép és plakát teszi élvezetessé e kötetet, és névmutató, forrásjegyzék könyvnyitja meg a további tájékozódást.

Róbert Péter

Jászkun könyvek árverése

Jászok Egyesülete

Már megszokott, hogy a Jászok Egyesülete a Pest megyei Megyeházán, általában a hónap utolsó csütörtöki napján, érdekes előadásokat tart, melyek a Jászság történetéhez kapcsolódnak.

Február 26-án *Bényei Miklós*, az MTA doktora, a debreceni egyetem docense a Jászság könyvészetéről számolt be. Könyvgyűjtőknek érdemes figyelni a nívósabb antikváriumok akcióira.

Jól mutatja ezt, hogy a budapesti Honterus Antikvárium április 3-i könyvárverésén került kalapács alá a több mint ötszáz tétel között a jászkun vonatkozású Fodor Ferenc: A Jászság életrajza című 1942-ben megjelent örökbecsű kézikönyve – „a jászok bibliája”.

Horvát István történész, tudós-könyvtáros 1825-ben, Pesten megjelent korabeli papírkötésű, kitűnő állapotú műve, a „Rajzolatok a magyar nemzet legrégebb történeteiből” munkája – mely több fejezetében foglalkozik a jászokkal – szintén új gazdát keresett. Horváth Péter nádori alkapitány, a jászkunok első történetírója 1801-ben közzé tett latin nyelvű történeti munkája, rézmet-szetes térképpel, korabeli képménytáblás papírkötésben – és ennek magyar nyelvű kiadása, „Értekezés a kúnoknak és jászoknak eredetéről, azoknak régi és mostani állapotjáról” (1823-ban látott napvilágot) szintén árverésre került.

És akkor még nem is szoltunk a fővárosi vonzatú könyvritkaságokról.

Sacher

A nagy gasztronómiai kísérletező

Egy szelet történelem, ezt az alcímet adtuk a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum február 13-án nyitott kiállításának, mert a világhírű torta és a rangos szálló történetében, hogy ne mondjam sztorijában, ott dobog a Monarchia történelme. Az osztrák szakácsinas, Franz Sacher, felívelő pályájának állomásai között ott találjuk Zselizet, ahol az Eszterházy birtokon megszületett fia, Eduárd, aki később a híres szállodát megalapította; de 1848 is Pesten érte a torta feltalálóját, mert akkor éppen Szé-

chenyi hívására az úri kasznót vezette, a pozsonyi előgyakorlatozás után, sőt ő látta el a dunai gőzöket is, mint egy korai „cateringes”. Bécsbe hazatérve delikatesz boltot nyitott, majd élete végéig nagy gasztronómia kísérletező hírében állott.

Eduárd, a kor szokása szerint híres párizsi és londoni szállodákban tanulta a szakmát, majd Bécsben nyitott vendéglátóhelyeket, hogy végül a szálloda megnyitásával, 1876-ban megkoronázza vendéglátói karrierjét. Viszonylag korai ha-

lála, feleségének, Annának adta meg a lehetőséget, hogy a SACHER Szállót, a Monarchia leghíresebb házává tegye, persze több évtizedes kitartó munkával, odafigyeléssel és töretlen áldozatvállalással. Ebben sokan ma is példát vehetnének róla...

A Monarchiát felemészítő „Nagy Háború”, a gazdasági válság és Anna halála csődöközeli állapotba juttatta a „nemzeti intézményt”. A Gürtler Siller tandem dobott

mentőövet, végzett jelentős felújításokat, de az új háború megint mindent romba döntött. A szó szoros értelmében is, mert az étterem helyén az orosz csapatok lóistállót rendeztek be. Később az angol csapatok tisztifogadója lett. Ezek már viszonylag szép idők voltak – emlékeznek az egykori alkalmazottak.

A tárlat kurátorai *Andreas Augustin, Feitl Írisz és Kiss Imre* volt.

MKVM

Pest-budai látképek 1800–1860

A Budapesti Történet Múzeum Pest-budai látképek 1800–1860 című kiállítását január 30-án, a Vármúzeum Metszettárában *Bojár Iván András* művészettörténész nyitotta meg. A Fővárosi Képtár gyűjteményéből származó 150–200 éves alkotások vizuálisan jelelték meg, hogy milyen volt a korabeli Pest-Buda, hol, és milyen épületek között járhattak eleink. A tárlat kurátora *Zsolnay Péter* művészettörténész volt.

Budapest az 1960-as években

Meghatározó tényezők a főváros életében

A Politikátörténeti Intézet és a Magyar Nemzeti Múzeum 2008 májusában Budapest az 1960-as években címmel közös fotókiállítást és azt követő tudományos konferenciát szervezett a Politikátörténeti Intézetben. Kiállításuk és a tudományos rendezvény válogatott előadásai lettek publikálva a *Feitl István* történész szerkesztette Budapest az 1960-as években című kötetben. E könyv formátuma és belívének papíryanaga azonos az egy évvel korábban kiadott Budapest főpolgármesterei és polgármesterei című kötetrel, mely szintén a Napvilág Kiadó gondozásában jelent meg. Különbség csupán annyi közöttük, hogy a 2008-ban kiadott kötet kemény borítóval, fűzve és nagyobb oldalszámmal jelent meg, mint az újabb kiadvány, amely ragasztott kötést és puha borítót kapott.

A hagyományos konferencia-kiadványokhoz képest gondosan szerkesztett

és tipografizált kötetet Feitl István két tanulmánya nyitja

Krepuska Géza életművéről

Előző számunk fenti című írásában a „nyomda ördög” megréft minket. A könyvet bemutató tanszékvezető egyetemi professzor rokonsági kapcsolatát a kötet szerzőjének tulajdonítottuk – tévedésünkre a szerző, Pándy Tamás hívta fel figyelmünket. Helyesen tehát: a kötetet bemutató *Répássy Gábornak*, a fül- orr- gégeklínika igazgatójának a felesége negyedik generációs dédunokája a kötetben méltatott orvosprofesszornak, Krepuska Gézának.

Olvasói levelében kitért a kötet előzményeire is: „... 2007-ben az önkormányzat felkérésére a Dr. Széky Endre Pestszentimre Történeti Társaság is elkészítette Krepuska Géza és családjáról szóló kiállítását. A bemutatott 10 tablón és 6 tárlóban főleg a helyi kötődést, munkásságát, emlékének megbecsülését mutattuk be a lakosoknak és főleg a rokonságnak. (A család ekkor oldódott fel zárkózottságából, s indult meg a dokumentumok, fényképek áradata, s alakult ki »baráti kapcsolat« a könyv sikere érdekében). Egyébként ez volt az első kiállítás az új Pestszentimrei Sportkastélyban, s két hónapig volt látható.”

meg, melyek a '60-as évek országos és fővárosi hatalmi viszonyaiba adnak betekintést. *Kocsis János Balázs* a lakótelepi építkezések háttérét villantja fel – érdekes a megjegyzése, hogy a munkások részére épített lakások többségébe végül nem a munkáscsaládok költöztek be. A kötetben egymást követő tanulmányok megbízható képet festenek a diktatúra döntéshozatali mechanizmusairól (iparpolitika, munkáspolitiká, szociálpolitika, közlekedésfejlesztés, közoktatás, kulturális politika). A kötet két záró tanulmánya a főváros hétköznapjaival foglalkozik: *Valuch Tibor* a fővárosiak hétköznapjait történészként, *Kiscsatári Marianne* a „hivatalos” sajtófotók, fotópályázatok és amatőr felvételek anyagaira támaszkodva vizsgálja fel.

gábrriel

Rákoskert 75 éves jubileuma

Emlékérmék, jubileumi park, szoboravatás

Rákoskertet az 1950-es Nagy-Budapest kialakításakor csatolták a fővároshoz,

Wass Albert szobra

Budapest XVII. kerületének részeként. A település valaha báró Shell Gyuláné, született Antos Ilona rákoscsabai bir-

tokához tartozott és 1933-ban kezdték meg a ház helyek kialakítását. 2008-ban ünnepelhette alapításának 75. évfordulóját – a megemlékezéseket a Rákoskerti Polgári Kör és a Rákoskerti Művelődési Ház szervezte programok alkották.

A településen ma közel nyolcezren élnek, közülük 104 olyan családot találtak a szervezők, amelyek 1950 előtt is itt laktak, így az alapító első telepesek köréhez tartoznak. Számukra április közepén rendeztek egy bensőséges ünnepi estet, amelynek során neves, rákoskerti kötődésű előadóművészek műsorát élvezhették, miután átvették a hűségük és kitartásuk jutalmát – egy-egy bronz emlékérmét és a hozzá tartozó díszoklevelet. Hazavihettek egyet az erre az alkalomra készített, Rákoskertről szóló dalokat is tartalmazó CD-

ből és kaptak a „Rákosmenti Múzeumi Estek” különszámából.

A sort a jubileumi park avatása követte, amely egy igazi, a régi idők hangulatát idéző „népünnepély” volt. A kerület rész büszkeségén, a Platánsoron nép- és iparművészek árulták a portékákat, míg a megújult vasútállomás épületének az udvarán 300 fő részére főtt üstökben a gulyásleves. A szervezők mindenkit vendégül láttak, aki a tér avatásán részt vett és ezt az ott kapott kütűzővel „igazolta”.

A legnagyobb tömeget az augusztusban tartott „Kert Nevű Települések Szent István Napi Ünnepe” vonzotta. Az ország különböző részeiből 8 küldöttség érkezett: Csapó- és Homokkert Debrecenből, Erdőkertes, Érsekvadkert, Esztergom-

Kertváros, Fácánkert, Soltvadkert és Szolnok-Kertváros önkormányzatának tagjai és több művészeti csoport vett részt az eseményen, amelynek fő helyszíne a rákoskerti Vida-domb amfiteátrum-szerű területe volt.

A 75 éves jubileum záróaktusaként egy rákoskerti lokálpatrióta kezdeményezésére és adományából, valamint Rákosmente önkormányzatának és helyi civil szervezetek, valamint magánszemélyek támogatásával sikerült a számára kialakított dísztéren felállítani Wass Albert szobrát. Bár személye nem kötődik közvetlenül a településhez, de szellemi nagysága és műveinek hazafisága nagyon közel áll az itt élő emberek többségének szívéhez.

Szelepcsényi Sándor

Az első „telepeseknek” adott bronzérem

mel április 21-én megnyíló kiállításán az egyesület elnöke, *Kocsis Zoltán* köszönti a megjelenteket, majd *Vízy László*, a Belvárosi Helytörténeti Klub elnöke nyitja azt meg. A tárlat május 22-ig látogatható, 9 és 21 óra között. A Belvárosi helytörténeti Klubban

– szintén az Aranytízben – április 30-án délután 5 órakor a kiállítás kapcsán beszélgetés lesz a Kossuth téri egykori Kossuth szoborról, Horvay János szobrász művéről, valamint az Erzsébet téri Blaha Lujza emléke, avagy a Népdal című szoborról.

A dombóvári Kossuth-szobor története

Kiállítás az Aranytízben

A Dombóvári Városszépítő és Városvédő Egyesület az Aranytíz (V. Arany János

u. 10.) Dési Huber termében „A dombóvári Kossuth-szobor története” cím-

Egykor a lipótvárosi Kossuth téren állt

Kossuth megemlékezés

Fiumei úti Nemzeti Sírkert

A Kossuth Szövetség március 21-én, Kossuth Lajos halálának 115. évfordulója alkalmából koszorúzással egybekötött megemlékezést tartott a Nemzeti Sírkertté nyilvánított Fiumei úti temetőben. A Kossuth Mauzóleumnál összegyűltek jól jelképezik a nemzet maig élő emlékezetét, a Kossuth-kultusz létezését. Kegyeletük lerovása után a temető konferencia termében tartotta meg a szövetség éves közgyűlését.

Kiállítás az új szerzeményekből

A fővárosi levéltár aulájában váratlanul egy új levéltári kezdeményezésre lehetünk figyelmesek – tárlat nyílt meg legújabb anyagaikból. A négy vitrinben, rendszerezetten kiállított iratok, fotók, tervek, stb. sokat elárulnak az intézmény gyűjteménygyarapítási céljairól.

A bejárathoz legközelebb eső részen feltehetően a legfontosabbnak tartott doku-

mentumokkal szembesülhetünk. A „városatyák”, a pestbudai polgárok magánügyei, a második világháború személyes dokumentumai alkotják ezeket. Később sorakoznak csak a családi iratanyagok, a tanácsi korszak dokumentumai. Feltűnnek bírósági és rendőrségi iratok, gyártörténeti anyagok (pl. az Újpesti Gépelemgyár és jogelődje fotói, iratai). Érdekes

A tárlókban az új szerzemények láthatók

korjellemző a Fővárosi Neonberendezéseket Gyártó Vállalat Budapest „neonosítási” programjához készített látványtervei a Váci utcáról, a Marx (ma Nyugati) térről,

a Krisztina körútról. A levéltár különféle gyűjtőköréit felvillantó tárlat érdemes a megtekintésre, és talán egy új kiállítás-sorozat első tagjaként is tekinthetünk rá.

A Honismeret Napja

Emlékezés a Honismereti Szövetségnél

A Honismereti Szövetség 2007-ben Bél Mátyás (1684–1749) születésnapját, március 24-ét választotta a Honismeret Napjává. A polihistor tudóst, lelkészt, a

mozgalmuk szellemi előképének tekintették. Róla nevezték el a szövetség Notitia Hungariae Emlékérmét.

A Honismeret Napja alkalmából a Corvin téri néhai Budai Vigadó (ma a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus székhelye) földszinti előadótermében március 26-án a száz esztendeje született Morvay Péterről egy emlékülés keretében emlékeztek meg. A szövetség elnöke, *Halász Péter* Morvay Péter szerepét ismertette a honismereti mozgalom létrejöttében. Az önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalom szervezésekor betöltött kiemelkedő szerepéről *Barsi Ernő* emlékezett meg. *Turi Róbert* a hivatásos és amatőr néprajzkutatók felkészítése, *Pusztai János* a regöscserkészlet terén kifejtett munkáját ismertette. Morvay Péterről, mint régi ismerőséről *Karacs Zsigmond* tartott előadást.

Halász Péter az emlékülésen

szervezett helyismereti gyűjtés egyik legelső személyiségét, a hungarus-tudatú Bél Mátyást kezdetektől fogva

Budatétényi hagyományőrzés

Kétnapos rendezvény-sorozatra invitál a Klauzál Gábor Társaság: április 24-én 13 órakor Budapest Főpolgármesteri Hivatala 133/b termében *Ráday Mihály*, a Budapesti Városvédő Egyesület elnöke köszönti a megjelenteket, majd a Társaság elnöke, *Dobos Károly* ismerteti, hogy mit köszönhetünk Klauzál Gábornak. Ezt követően megtekintik az 1906-ban, a székesfőváros „közönsége” által állított vörösmárvány emléktáblát. Programjuk délután 4 órától Tétényben, az Árpád Utcai Általános és Német Nemzetiségi Iskolában, a diákok vetélkedőjével folytatódik.

Április 25-én 11 órától Klauzál Gábor budatétényi

emlékhelyeinél lesznek megemlékezések (Szent Mihály-kápolna, Klauzál-emléktábla, „Deák széke”, Klauzál-villa). Még aznap, délután 3 órától a Nagytétényi Kastélymúzeum emeleti dísztermében (XXII.

Kastélypark u. 9–11.) Klauzál Gábor és családja az 1848–49-es magyar történelemben címmel előadás-sorozatot tartanak. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár főigazgatója, *Kapronczay Károly* Klauzál Gáborról, a független egészségügy első hazai miniszteréről, *Hermann Róbert* történész a Klauzál-család „katonai szárláról” és a tétényi csatáról tart előadást.

Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság:

Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P.Tibor, Sipos András.
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum.
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652,
e-mail: bphnt@upcmail.hu, internetes változat: www.bphnt.hu)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjában. A Szociális és Munkaügyi Minisztérium, a Nemzeti Civil Alapprogram, a Nemzeti Kulturális Alap, Budapest Főváros Közigyűlése és a kerületi önkormányzatok támogatásával jelenik meg.